

Szyb Franciszek

Historia z dalszym ciągiem

W Rudzie Śląskiej, pośród krajobrazu naznaczonego echem przeszłości, wznosi się Szyb Franciszek – milczący, choć wymowny świadek długiej i bogatej historii górnictwa na Górnym Śląsku. Jego losy splotły się nierozzerwalnie z dziejami lokalnej społeczności i wielkimi przemianami, które kształtowały te ziemie.

ŚWIADEK HISTORII

Opowieść o tym miejscu sięga ko-
rzeniami aż do roku 1752, kiedy to po
raz pierwszy nadano tu pole do eks-
ploatacji. Formalne narodziny kopalni
„Brandenburg” miały miejsce w 1770
roku, co czyniło ją najstarszą perłą
w koronie górnictwa na Górnym Ślą-
sku. Pierwszym właścicielem był ba-
ron Franciszek von Stechow, który
włączył kopalnię do swojego majora-
tu. Po jego śmierci w 1798 roku, mają-
tek przeszedł w ręce hrabiego Karola

von Ballestrema. W połowie XIX wie-
ku, dokładnie w 1854 roku, kopalnia
rozrosła się o nowe pola i zakłady,
przyjmując nazwę Skonsolidowana
Kopalnia „Brandenburg”.

Sam Szyb Franciszek, od którego
miejsce wzięło swą obecną nazwę,
został wydrążony w 1857 roku. Przez
ponad pół wieku, aż do początku XX
wieku, stanowił jedno z trzech głów-
nych żył wydobywczych kopalni
„Brandenburg”, ramię w ramię z szy-
bami Johann i Baptysta. Zespół zabu-

dowań wokół szybu w większości po-
stał w drugiej połowie XIX wieku,
choć część dobudowano na początku
XX wieku. Od 1907 roku architekto-
nicznym geniuszem stojącym za no-
wymi projektami był Hans von Poell-
nitz, dbający o każdy detal. Do dziś
możemy podziwiać perły tej epoki:
majestatyczną, 22-metrową wieżę
wyciągową o dwupodziałowej kon-
strukcji, budynek nadszymbia oraz wie-
żę wieńczącą budynek straży pożar-
nej. Charakteryzują się one pięknymi,

ozdobnymi ceglanyymi elewacjami,
kunsztownym detalem architekto-
nicznym i czytelnym układem założe-
nia, pozostając jednymi z najpiękniej-
szych i najstarszych zabytków przemy-
słowych w mieście.

W burzliwym XX wieku kopalnia
zmieniała oblicza i nazwy. Po tym, jak
Śląsk znalazł się w granicach Polski
w 1922 roku, „Brandenburg” przemia-
nowano na „Bronibor”, a wkrótce po-
tem na „Wawel”. Kolejne dekady przy-
niosły fuzje: z Kopalnią „Walenty”
w 1936 roku, tworząc „Walenty – Wa-
wel”, a następnie z kopalnią „Paweł”
w 1971 roku, powracając do nazwy
„Wawel”. Ostatnia fuzja, z kopalnią
„Pokój”, miała miejsce w 1995 roku.

Wokół kopalnianych murów tętniło
życie społeczne. Od 1922 roku roz-
brzmiewała tu orkiestra dęta, a od
1919 roku działał klub sportowy, zna-
ny od 1924 roku jako „Slavia” – który
trwa do dziś. W cechowni ćwiczyła or-
kiestra, a w hali zapaśniczej trenowali
młodzi mężczyźni. Szyb Franciszek i je-
go zabudowania były nie tylko miej-
scem pracy, ale sercem dzielnicy, czę-
ścią ludzkiego, lokalnego i miejskiego
dziedzictwa.

Mimo że w czasach swej świetności
obiekty przemysłowe rzadko uznawa-
no za zabytki, znaczenie Szybu Franci-
szek dostrzeżono stosunkowo wcze-
śniej. Już w 1984 roku zespół zabudo-
wań szybu Franciszek wpisano do re-
jestru zabytków nieruchomych woje-
wództwa śląskiego – to ewenement

i wyróżnienie świadczące o jego uni-
katowych wartościach historycznych,
artystycznych i naukowych.

Marta Lip-Kornatka, Miejski Kon-
serwator Zabytków: – *To był okres,
kiedy obejmowanie ochroną konser-
watorską obiektów industrialnych nie
było jeszcze tak oczywiste jak obecnie.
Teraz wiemy już, że architektura za-
kładów poprzemysłowych to ogromny
zasób lokalnego dziedzictwa, jeden
z fundamentów naszej śląskiej histo-
rii.*

Wydobycie w Szybie Franciszek do-
biegło końca prawdopodobnie w la-
tach 90. XX wieku. Był to okres trudny
dla wielu śląskich obiektów poprze-
mysłowych, a Szyb Franciszek nie był
wyjątkiem. Kopalnia przestała funk-
cjonować, a środki na utrzymanie bu-
dynków zostały wstrzymane. Maszy-
nownia uległa zniszczeniu, a cechow-
nia runęła na początku lat 90... Jed-
nakże, obiekty nie stały się kompletną
ruiną, zachowując swój potencjał.

Marta Lip-Kornatka, Miejski Kon-
serwator Zabytków: – *Trzeba przy-
znać, że zabudowania „Franciszka”
wykonano z ogromną pieczołowito-
ścią i dbałością o detal architektonicz-
ny. Ich charakterystycznym elemen-
tem jest wieża budynku Straży Pożar-
nej, będąca emblematem całego zało-
żenia. Jej bogate detale przypominają
wykończenia zamków średniowiecz-
nych. To wszystko sprawia, że obiektu
nie da się pomylić z żadnym innym
z okolicznych terenów.*

Foto: UM Ruda Śląska

Fundusze Europejskie
dla Śląskiego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Województwo
Śląskie

Foto: UM Ruda Śląska

Foto: UM Ruda Śląska

NOWE ROZDANIE

I właśnie ten potencjał dostrzegła lokalna społeczność, która postanowiła ratować Szyb Franciszek przed dalszym niszczeniem. Działalność stowarzyszenia Turuda, w 2022 roku, rozpoczęła się właśnie od inicjatyw związanych z szybem. Organizując spacer i wydarzenia, starali się przypomnieć mieszkańcom o istnieniu tego cennego miejsca – pozostałości po najstarszej kopalni na Śląsku, której nie chcieli pozwolić zniknąć w zapomnieniu. Ich działania stały się iskrą, która pchnęła proces ratowania Szybu Franciszek naprzód.

Jacek Graliński, prezes Stowarzyszenia TuRuda: *Nasze stowarzyszenie TuRuda naprawdę wywodzi się z tego niezwykłego miejsca... Tu jest początek górnictwa w Rudzie, górnictwa na ziemiach polskich, ziemiach śląskich. I początek Stowarzyszenia TuRuda. W 2022 roku zaczęliśmy organizować pierwsze spacer po Rudzie. Na pierwszy spacer przyszło kilkanaście osób,*

ale organizowaliśmy je nadal, i teraz na nasze spacer przychodzi ponad 100 osób. Zorganizowaliśmy nawet trzydniowy festiwal dziedzictwa w ubiegłym roku, mamy plan na podobną imprezę w tym roku. Ale spacer po zabudowaniach Szybu Franciszek był początkiem czegoś wielkiego. Chcieliśmy przypomnieć ludziom, że to miejsce nadal istnieje, wiedzieliśmy, że jest cenne, bo jest pozostałością po najstarszej kopalni węgla na terenie ziemi śląskiej. Tak się szczęśliwie złożyło, że „po drodze” był konkurs fundacji Most the Most, i zgłosiliśmy do niego naszego „Franciszka”.

Ogłoszony w 2022 roku konkurs „Nasz Zabytek” Fundacji Most The Most dał asumpt do działania. Jego celem było wsparcie odnowy zabytków i tchnięcie w nie nowego, społecznego życia, z kluczowym udziałem lokalnych społeczności. W pierwszym etapie dla województwa śląskiego zgłoszono 59 obiektów, a Szyb Franciszek, zgłoszony przez rudzian, zwycię-

żył, zdobywając największą liczbę punktów. To zwycięstwo zapewniło grant w wysokości miliona złotych na rewaloryzację i adaptację obiektu. W drugim etapie mieszkańcy aktywnie zgłaszali swoje pomysły na przyszłe wykorzystanie zabytku – wpłynęły 132 propozycje, w tym wizje centrum edukacji regionalnej, miejsca spotkań czy przestrzeni do kultywowania tradycji. Zaangażowanie mieszkańców okazało się kluczem do sukcesu.

DZIEJE SIĘ!

Miasto Ruda Śląska, zarządzające obiektem, przejęło część zabudowań wchodzących w skład zespołu szybu Franciszek w marcu 2022 roku. Po zwycięstwie w konkursie, miasto podpisało umowę z Fundacją Most The Most na przełomie lutego i marca 2023 roku, kierując milionowy grant na prace budowlane. Podjęto dalsze kroki, aby przywrócić obiekt do życia, przygotowując postępowanie przetargowe w formule „za-projektuj i wybuduj”.

Marta Lip-Kornatka, Miejski Konserwator Zabytków: *Staraliśmy się również jak najlepiej wykorzystać istniejący układ funkcjonalno-przestrzenny zabudowań i tak zrealizować nowe funkcje, aby jak najmniej ingerować w historyczną substancję budowlaną obiektów. Na przykład wszelkie działania związane z dostosowaniem budynków do obowiązujących parametrów cieplnych prowadzone będą we wnętrzach. Fasady z kolei zostaną poddane renowacji by zyskać swój dawny blask. Udało się nam również zachować pierwotne funkcje niektó-*

rych fragmentów zabudowań - na przykład rola komunikacyjna, jaką pełniła wieża przy budynku straży pożarnej, zostanie zachowana.

Aby sfinansować całość ambitnego przedsięwzięcia, miasto pozyskało dodatkowe fundusze. Górnośląsko-Zagłębiowska Metropolia dofinansowała

nie skomplikowanych spraw własnościowych. Do tej pory część terenów należała do miasta, a część do Spółki Restrukturyzacji Kopalń (SRK). We wrześniu 2024 roku SRK przekazała miastu w formie darowizny należące do niej tereny i obiekty zespołu szybu Franciszek – grunt o powierzchni prawie 11,5 tys. m2 oraz znajdujące się na nim zabudowania, w tym budynek maszyny wyciągowej, przybudówkę, budynek szybu i wieżę szybową. Akt ten jest przykładem współpracy na rzecz odnowy terenów poprzemysłowych.

SPEŁNIONE MARZENIA, ZREALIZOWANE WIZJE!

Zgodnie z wizjami mieszkańców, w zrewitalizowanym obiekcie w budynku biurowym (dawnym budynku straży pożarnej i częściowo administracji) powstanie Lokalne Centrum Tradycji. Zaprojektowane jako nowoczesna mozaika elementów living museum, centrum edukacji regionalnej i przestrzeni integracji międzypokoleniowej, będzie miało za zadanie promować niematerialne dziedzictwo Rudy Śląskiej i całego Górnego Śląska.

Pierwszy etap przystosowania kompleksu objął tematyczną adaptację wybranych pomieszczeń, z których każde poświęcone jest innemu elementowi niematerialnego dziedzictwa, głęboko zakorzenionego w lokalnej tradycji i historii obiektu. Zasoby i tematy dobrano tak, aby umożliwić nie tylko poznanie tradycji, ale i wyko-

Foto: UM Ruda Śląska

budowę Lokalnego Centrum Tradycji kwotą ponad 2 mln zł (lub ponad 2,7 mln zł według innego źródła). Budowa mieszkań komunalnych pochłonie ponad 9,4 mln zł, z czego 8 mln zł pochodzi z Rządowego Funduszu Polski Ład, a 1,4 mln zł to wkład własny miasta. Miasto planuje również zabrać o środki ze Zintegrowanych Funduszy Terytorialnych na budowę mieszkań wspomaganych, z potencjalnym dofinansowaniem przekraczającym 13 mln zł.

Kluczowym momentem w procesie ratowania zabytku było uporządkowa-

Fundusze Europejskie
dla Śląskiego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Województwo
Śląskie

Foto: UM Ruda Śląska

Foto: UM Ruda Śląska

rzystanie zdobytej wiedzy w życiu codziennym. Przestrzeń Centrum podzielono na barwne zakątki: „izba kapelmajstra” tętni muzyką, prezentując instrumenty i służąc jako sala prób dla orkiestr i zespołów pielęgnujących śląskie pieśni; „izba śląskiego master chefa” kusi zapachami, zapraszając do poznania tradycyjnej kuchni, zapomnianych przepisów i udziału w warsz-

tatach kulinarnych (nauka przygotowywania śląskiego obiadu, szałotu, szpajzy, wodzionki, kołocza czy heke-li); „izba szycio” wprowadza w świat śląskiego stroju, ucząc wiązania purpurki i szlajfki, noszenia korony, robienia koralu, a także szycia na drutach i szydełkowania pod okiem lokalnych mistrzyń; dla najmłodszych przygotowano „izbę bajtla”, czyli królestwo

dziecięcych gier i zabaw, gdzie można poznać dawne gry podwórkowe i domowe oraz nauczyć się tworzyć tradycyjne zabawki. Obok Centrum będzie rozciągał się „działek” – zewnętrzny ogródek warzywny do upraw społecznych, gdzie będą rosły rośliny związane z kulinarną tradycją robotniczego Górnego Śląska, a zbiory trafią na warsztaty w „izbie master chefa”. Koszt budowy Centrum to ponad 2,7 mln zł, sfinansowany z grantu „Nasz Zabytek” (1 mln zł) i dofinansowania z Metropolii (reszta). Projekt uwzględnia pełne dostosowanie obiektu do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

I NA TYM NIE KONIEC

Kluczową częścią modernizacji jest adaptacja pozostałych budynków na

mieszkania – komunalne i wspomagane. Zachowają loftowy charakter, z oryginalnymi podziałami okien i stalowymi ramami, spełniając jednocze-

śnie współczesne wymogi, w tym dostępność dla osób z niepełnosprawnościami. Celem jest stworzenie tu prawdziwego miejsca do życia, a nie tylko turystycznej atrakcji, unikając efektu gentryfikacji. Centralna lokalizacja w dzielnicy, blisko komunikacji publicznej, sklepów, szkoły i parku, czyni to miejsce idealnym do zamieszkania.

NASZ SKARB

Szyb Franciszek, jako namacalna pamiątka najstarszej kopalni na Górnym Śląsku i materialne świadectwo historii górnictwa oraz kultury robotniczej, ma ogromne znaczenie dla dziedzictwa regionu. Jego rewitalizacja, będąca owocem zaangażowania mieszkańców, wsparcia Fundacji Most The Most i działań miasta, ma na celu przywrócenie mu dawnego blasku i oddanie go kolejnym pokoleniom rudzian, pielęgnując jednocześnie bogate niematerialne dziedzictwo Górnego Śląska.

Jacek Graliński, prezes Stowarzyszenia TuRuda: *Gdy zapytasz kogoś z dzielnicy Ruda o „Franciszka”, to usłyszysz: tam mój dziadek pracował, tam mój tata pracował, tam mój teść pracował... To jest ważna część nie tylko dzielnicowego, ale miejskiego dziedzictwa. Teraz Szyb Franciszek wraca do nas, staje się miejscem, z którym będzie się utożsamiać kolejne pokolenie.*

bl

Foto: UM Ruda Śląska

Foto: UM Ruda Śląska

Fundusze Europejskie
dla Śląskiego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Województwo
Śląskie

Rewitalizacja Nowy początek

Rewitalizacja w procesie sprawiedliwej transformacji regionów górniczych jest postrzegana jako kluczowy element szerszych działań mających na celu adaptację tych obszarów po ustaniu lub ograniczeniu wydobycia węgla. Proces ten wykracza poza czysto techniczne aspekty, takie jak rekultywacja czy remediacja/dekontaminacja terenów, choć niwelowanie powstałych szkód środowiskowych jest jego istotną częścią. Rewitalizacja obejmuje przywracanie terenom zdegradowanym przez działalność przemysłową ich potencjału, co jest kluczowe dla przyszłych inwestycji i rozwoju regionu Górnego Śląska.

W PRAKTYCE

Rewitalizacja w ramach sprawiedliwej transformacji oznacza między innymi adaptację starych budynków przemysłowych na nowe cele, takie jak atrakcje turystyczne, restauracje czy muzea, co przyczynia się do dywersyfikacji gospodarczej regionu. Przykłady z europejskich regionów górniczych, jak Zagłębie Ruhry, pokazują, że takie działania mogą podnieść wartość tych obiektów i wspierać przejście na stronę sektora usługowego. Działania takie mają na celu przygotowanie atrakcyjnych terenów pod inwestycje, turystykę czy rekreację, a także zwiększenie odporności istniejącej zabudowy miejskiej na zagrożenia. Najważniejszym jednak celem jest poprawa jakości życia mieszkańców.

DOBRE ZAPLANOWANE

Skuteczna i sprawiedliwa rewitalizacja wymaga długofalowego planowania, znacznych inwestycji finansowych oraz, co najważniejsze, szerokiego zaangażowania i współpracy wielu stron zainteresowanych – rządu, samorządu lokalnego, organizacji pozarządowych, przedsiębiorców i lokalnych społeczności, które najlepiej wskazują tereny i obiekty wymagające rewitalizacji. Jednym z kluczowych wyzwań stojących przed regionami górniczymi jest dziedzictwo dawnej działalności przemysłowej, w tym zdegradowana infrastruktura i szkody środowiskowe. Działalność wydobywcza prowadziła do degradacji fizycznej terenów, co ograniczyło możliwości ich wykorzystania gospodarczego. Skutki takiej działalności obejmują obniżenia i przesunięcia powierzchni ziemi, zmiany nachylenia czy krzywizny, a także zanieczyszczenie gleb i wód, co w praktyce utrudnia wejście w rolnictwo i ho-

dowlę zwierząt. Działania rewitalizacyjne wpisują się w wymiar środowiskowy sprawiedliwej transformacji, polegający na niwelowaniu powstałych szkód środowiskowych, w tym rekultywacji technicznej terenów. Chociaż większość terenów przemysłowych w Polsce należy do Skarbu Państwa, który często jest odpowiedzialny za rekultywację z uwagi na przeszłe zniszczenia, szersze działania w tym zakresie wymagają zaangażowania znacznych środków publicznych a także sięgnięcia po fundusze unijne. Nasz region potrzebuje jednak nowej wizji, pomysłu na połączenie przeszłości z teraźniejszością, wskazania kierunków rozwoju dla miejsc, które mogą stać się wizytówką, lub miejscem do dobrego życia.

NOWY IMPULS ROZWOJU

W ramach sprawiedliwej transformacji, zagospodarowanie starych budynków przemysłowych i terenów poprzemysłowych stwarza możliwości nowego otwarcia. Przykłady z historii transformacji europejskich regionów górniczych, takich jak niemieckie Zagłębie Ruhry, pokazują, że adaptacje obiektów przemysłowych na atrakcje turystyczne, restauracje, galerie i muzea przyczyniają się do dywersyfikacji gospodarczej i podniesienia wartości tych obiektów ale i całego regionu. Inwestowanie w odbudowę zniszczonych działalności przemysłową obszarów skutkuje powstaniem tak ciekawych miejsc jak Kopalnia Guido czy Sztolnia Królowa Luiza w Zabrze, Szyb Wilson w Katowicach, czy wpisana na listę światowego dziedzictwa UNESCO Zabytkowa Kopalnia Srebra w Tarnowskich Górach.

MIEJSCE DO ŻYCIA

Rewitalizacja ma również wymiar gospodarczy i społeczny. Tworzenie

nowych, zielonych miejsc pracy i zamieszkania jest przecież kluczowym celem sprawiedliwej transformacji. Adaptacja obiektów na cele turystyczne czy usługowe może także generować nowe miejsca pracy w sektorach dotąd nie eksplorowanych, o wysokiej wartości dodanej. Przekształcenie gospodarki na sektor usługowy znacząco zwiększa znaczenie rzemiosła i przedsiębiorczości, ale służy także start-upom, które poszukując nowego modelu biznesowego, zapewniają zarówno zwiększenie dynamiki rozwoju przedsiębiorczości jak i nowe miejsca pracy. Inwestycje w turystykę i usługi staną się dla nas kluczowe w celu zmniejszenia zależności gospodarki od węgla.

WŁĄCZENIE SPOŁECZEŃSTWA

W procesie tworzenia planów adaptacji czy transformacji kluczowy jest dialog społeczny i włączenie różnych grup społecznych. Lokalne społeczności oczekują przecież nie tylko ochrony istniejących miejsc pracy, ale także zapewnienia nowych i dobrych perspektyw dla kolejnych pokoleń. Rewitalizacja ma pomóc w budowaniu większej więzi mieszkańców z regionem i jego przeszłością, wpisując się w kulturę postindustrialną. Finansowanie rewitalizacji i innych działań transformacyjnych stanowi wyzwanie. Środki z Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji powinny być przeznaczone w pierwszej kolejności na łagodzenie negatywnych skutków przemian, uwzględniając lokalne uwarunkowania lecz sukces transformacji jest

możliwy także dzięki zdecydowanemu i dobrze finansowanemu zaangażowaniu władz, które powinny inwestować m.in. w odbudowę zniszczonych obszarów. Ważne jest zapewnienie odpowiednich środków pomocowych, zarówno z budżetu miasta, jak i funduszy zewnętrznych, w tym unijnych.

ZDECYDOWANIE WARTO!

Rewitalizacja obiektów poprzemysłowych to nie tylko kwestia estetyki krajobrazu czy odzyskania terenów. Stanowi ona ważny, wielowymiarowy element sprawiedliwej transformacji, który może przyczynić się do niwelacji szkód środowiskowych i wzmocnienia kapitału ludzkiego w regionach górniczych. Nasza tożsamość ma źródło w ziemi, na której żyjemy, z kultury, która jest naszym dziedzictwem, i przyszłości, którą chcemy przygotować dla naszych następców.

BL

Na podstawie :

- Sprawiedliwa transformacja Śląska. Wyzwania z perspektywy społecznej – analiza i rekomendacje. Polska Zielona Sieć, 2024.
- Wrażliwość regionów górniczych na transformację energetyczną. Polski Instytut Ekonomiczny, 7/2024
- Piotr Czerniejewski, Sprawiedliwa Transformacja w regionach górniczych. Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, 2022.

Foto: UM Ruda Śląska

SŁOWNIK

SPRAWIEDLIWEJ TRANSFORMACJI

REWALORYZACJA ZABYTKÓW

Rewaloryzacja zabytków to proces polegający na przywracaniu im pierwotnej wartości, ze szczególnym naciskiem na walory użytkowe, a także na odpowiednim wyeksponowaniu wartości samego obiektu. Koncepcja ta znajduje zastosowanie przede wszystkim w odniesieniu do zabytków architektury, budownictwa oraz urbanistyki. Rewaloryzacja łączy w sobie zarówno działania konserwatorskie, jak i adaptacyjne. Jej głównym celem jest ocalenie lub nawet przywrócenie wartości zabytkowego obiektu oraz przystosowanie go do nowej funkcji lub zachowanie jego pierwotnego sposobu użytkowania. Kluczowe jest przy tym zaspokojenie współczesnych potrzeb użytkowników, dokonując tych zmian w taki sposób, aby nie naruszyć najważniejszych wartości zabytku.

POTENCJAŁ DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Potencjał dziedzictwa kulturowego to kategoria o charakterze wielowymiarowym. Można ją zdefiniować jako zbiór możliwości tkwiących zarówno w zasobach materialnych, jak i niematerialnych dziedzictwa. Te możliwości pozwalają na osiągnięcie zaplanowanych celów poprzez podejmowanie określonych działań, które stanowią odpowiedź na zamierzenia rozwojowe gminy. Potencjał ten może zostać w pełni wyzwolony dzięki umiejętnemu wykorzystaniu zasobów dziedzictwa oraz wieloaspektowemu spojrzeniu na nie, co odbywa się m.in. poprzez analizę tych zasobów.

OBSZAR REWITALIZACJI

Obszar rewitalizacji jest częścią obszaru zdegradowanego, na którym gmina planuje przeprowadzenie działań rewitalizacyjnych. Podstawowym celem rewitalizacji na takim obszarze jest wyprowadzenie terenów znajdujących się w stanie kryzysowym z negatywnych zjawisk, obejmujących sfery społeczną, gospodarczą, środowiskową oraz techniczną. Proces rewitalizacji ma na celu poprawę jakości życia mieszkańców tych obszarów oraz wspieranie rozwoju lokalnego. Obszar rewitalizacji odgrywa istotną rolę w rozwoju lokalnym, ponieważ to właśnie na nim koncentrują się działania ukierunkowane na podniesienie jakości życia mieszkańców i ożywienie gospodarcze. Działania te są realizowane w sposób zintegrowany, co oznacza, że uwzględniają różnorodne aspekty, takie jak: społeczny, gospodarczy, przestrzenno-funkcjonalny oraz środowiskowy.

Fundusze Europejskie
dla Śląskiego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Województwo
Śląskie